

de magter, men den danske historie repræsenterer en anden erfaring, hvor staten ligeså meget er et „offer“ for begivenhedernes gang som den myndige formgiver af udviklingen. Den betændte Thule-sag afspejler vel om noget ikke blot statsmagtens ringeagt for de grønlandske fangere, som blev flyttet, men også dens fundamentale magtesløshed over for USA. Hvordan må en sådan relativ svaghed modificere tidens herskende postkoloniale teoridannelser, der normalt udspringer af en forestilling om metropolens overmagt og evne til at dominere og i øvrigt ser udviklingen af metropolens samfund primært som „frugten“ af kolonialismen (hvad der jo ikke i nær samme grad lader sig gøre i Danmarks tilfælde). Det får vi mange antydninger af i bindets facetterede og fine diskussion af Danmark som kolonimagt, men det udfoldes ikke helt. Og det ville måske også have været en anden opgave. Her har vi til gengæld en flot, alt andet end nationalt forsnævret, vellykket fremstilling af koloniernes placering inden for den danske stat og det eksisterende monarki.

*Peter Fibiger Bang*

| NIELS BRIMNES (RED.): *Danmark og kolonierne: Indien - Tranquebar, Serampore og Nicobarerne*, Gads Forlag, København 2017, 414 s., 349,95 kr.

Indtil for nylig hævdedes det jævnligt i den offentlige debat, at historien om dansk kolonialisme var et glemt og måske gemt kapitel i Danmarkshistorien. Det synspunkt stemmer dog ikke med forskningsindsatsen på området, som har været stigende siden 1980'erne og navnlig efter årtusindskiftet. Til gengæld har formidlingen af området længe savnet en opdatering af de tidligere standardværker. Her tænkes især på *Vore gamle tropekolonier*, der udkom første gang 1952-53, og de tre supplementsbind om kolonierne til *Politikens Danmarkshistorie*, som udkom i 1980'erne, men også det populære og billedrige værk *Fjernt fra Danmark* fra 1974, som blev mere udbredt end de to andre. Heldigvis har Gads Forlag nu rådet bod på denne mangel med det nye fembindsværk *Danmark og kolonierne*, som præsenterer en samlet fremstilling af den danske kolonialismes historie baseret på den nyeste forskning.

Denne anmeldelse fokuserer på bindet om den danske kolonialisme i Indien. Alligevel giver det mening indledningsvis at introducere værket i sin helhed, da de overordnede tilgange og perspektiver går på tværs af bindene. Værket består af fire bind om den danske kolonialisme i henholdsvis Indien, Vestafrika, Vestindien og Grønland samt et femte bind om Danmarks relation til kolonierne. Set i forhold til de tidligere standardværker består den nye tilgang primært i, at den na-

tionale og eurocentriske synsvinkel er søgt erstattet af et postkolonialt perspektiv. Det betyder, at der i de fire førstnævnte bind er lagt vægt på at beskrive de koloniserede samfund på deres egne komplekse præmisser, at lade de koloniserede aktører komme til orde og at skildre kulturmødet mellem inderne (henholdsvis vestafrikanerne, grønlænderne m.fl.) og europæerne (danskerne, nordmændene, englænderne m.fl.). Dette fokus på interaktionen mellem befolkningsgrupper og individer i kolonierne fremhæver den lokale kontekst og befolkningens opfattelser og praksisser i disse samfund, som udfolder hele viften fra modstand over forhandlinger og tilpasning til sammensmeltning. Endelig stopper fremstillingen i *Danmark og kolonierne* ikke ved koloniernes afhændelsen eller overgang til selvstyre, sådan som i de ældre standardværker, men fortsættes op til i dag med fokus på, hvordan de koloniale relationer levede videre blandt missionærer, i udviklingsbistand, kulturarvsbevaring og turisme.

I bindet om den danske kolonialisme i Indien, nærmere betegnet i Tranquebar, Serampore og på øgruppen Nicobarerne, er der lagt særlig vægt på fire emnefelt, som har været fremtrædende i den nyere forskning siden udgivelsen af det seneste standardværk i 1980'erne. For det første missions- og videnskabshistorie, som hænger sammen med, at den første lutherske mission i Asien blev grundlagt i Tranquebar i 1706. For det andet handelen internt i Asien og den europæiske privathandel, som adskiller sig fra den tidligere forsknings fokus på langdistancehandelen med Europa og kompagniernes handel. Det tredje felt er historisk-antropologiske studier af dynamikkerne i det indiske samfund, som fokuserer på den lokale kontekst og interaktion. Det fjerde felt er forskningen i kolonien Serampore, som tidligere har stået i skyggen af Tranquebar.

Fremstillingens struktur er grundlæggende kronologisk, men de 11 kapitler veksler mellem overordnede globale eller regionale perspektiver på subkontinentets økonomiske, politiske og kulturelle udvikling og et mere lokalt perspektiv på forholdene i henholdsvis Tranquebar, Serampore og Nicobarerne. Denne vekslende synsvinkel giver sammen med det meget righoldige og ofte nye billedmateriale og faktabokse om særlige emner i hvert kapitel en god variation i læsningen, som er en fordel i et formidlende værk. Dog er variationen hos de otte bidragende forfattere ikke større end, at det sproglige udtryk hænger fint sammen. Da det er et formidlende oversigtsværk, er der hverken anvendt fod- eller slutnoter, men bag i bindet findes en kort, men god generel litteraturoversigt til emnet og til de enkelte kapitler.

Selvom hensigten med bindet om Indien såvel som med hele fembindsværket ikke primært har været at producere ny forskning i dansk kolonialisme, men at formidle den forskning, som er kommet til siden

1980'erne, er der alligevel en del ny viden at hente – også for den, som er velbevandret i stoffet i forvejen. Et eksempel er hollænderen Roland Crappés dokumenter i Rigsarkivet om den tidligste grundlæggelse af kolonien i Tranquebar, som er blevet oversat fra hollandsk og brugt i fremstillingen. Et andet eksempel er de mange detaljer om Serampore, der stammer fra et igangværende ph.d.-projekt.

En anden hensigt med bindet har ifølge forordet været, at det skulle være både en afløser og en efterfølger til *Vore gamle tropekolonier* og de tre supplementsbind om kolonierne til *Politikens Danmarkshistorie*. Jeg vil mene, at betegnelsen efterfølger er den mest passende, for der er en del anvendelig information i de ældre værker, som ikke er med i det nye. Her tænkes ikke på anekdotisk stof om guvernører, som nævnes i forordet, men f.eks. på de mere detaljerede henvisninger til arkivmaterialet i Rigsarkivet, som findes i *Vore gamle tropekolonier*. Dermed gælder der det samme for denne efterfølger som for mange andre lignende værker, at nok er forgængerne bedagede i deres synsvinkel, men de indeholder dog ofte værdifulde informationer til brug i nye studier.

Alt i alt er der ingen tvivl om, at bindet om Indien og formodentlig hele fembindsværket *Danmark og kolonierne* vil komme til at stå som standardværket på feltet i mange år frem. Med sit postkoloniale perspektiv, fokus på kulturmøder og indernes synsvinkler og mange nye illustrationer er det lykkedes forfatterne og Gads Forlag at skabe en tidssvarende fremstilling, som både kan inspirere nye læsere og danne fundament for den videre forskning på området.

*Niklas Thode Jensen*

| ANNETTE HOFF: *Den danske tehistorie*, Wormianum/Den Gamle By, Aarhus 2015, 360 s., 289,95 kr.

| ANNETTE HOFF: *Den danske kaffehistorie*, Wormianum/Den Gamle By, Aarhus 2015, 349 s., 289,95 kr.

| ANNETTE HOFF: *Den danske chokoladehistorie*, Wormianum/Den Gamle By, Aarhus 2016, 326 s., 289,95 kr.

Dr.phil., seniorforsker Annette Hoff's tre udgivelser om henholdsvis te, kaffe og chokolade er den foreløbige frugt af hendes forskningsprojekt Nydelsesmidlernes Danmarkshistorie ved Den Gamle By og udgives i et samarbejde med Wormianum, tidsskriftet SKALKs forlag. En egentlig produktionsplan røbes ikke i værkernes indledninger, men det er angiveligt en målsætning, at senere udgivelser bl.a. vil tage fat på vin, spiritus og tobak.